

Uunga siunnersuut: Naalakkersuinikkut arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsunik siunnersuisoqatigiinnik pilersitsisinnaaneq pillugu UKA2014-imut nassuiaasioqqullugit Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut. Siunnersuisoqatigiit aatsitassarsiornermi aningaasaliisartut sanngisuussusiat aningaasaliisussarsiornermullu pilersaarutaat pillugit inassuteqaasiortassapput, pilersaarutit aalajangersimasut sanngisuussusiat pillugu paasissutissiisassallutik kiisalu aatsitassarsiornermi pilersaarutit ataasiakkaat siunissaq ungasinnerusiq eqqarsaatigalugu piujuartitsineq tunngavigalugu inuiaqatigiinni ineriartortitsinermik nassataqarnissaat siuarsaaqataaffigissallugu. Tamanna pillugu siunnersuisoqatigiit Naalakkersuisunut innuttaasunullu inassuteqaasiortassapput. Siunnersuisoqatigiit katitigaanerat, akissarsiaat pisinnaatitaanerilu pillugit ilutsit periarfissaasinnaasut nassuiaammi ilanngullugit nalilersorneqassapput.

(Inatsisartuni ilaasortat, Naaja H. Nathanielsen aamma Sara Olsvig, Inuit Ataqtigiit)

Akissutitut allakkiaq

(Inuussutissarsiornermut Aatsitassaqarnermullu Naalakkersuisoq)

Siullermeenera

2010-mi aatsitassarsiornermik suliassaqarfimmut Kalaallit Nunaata akisussaaffik tigummaguli Kalaallit Nunaanni ujartuinermi aningaasaliinissamut nunanit allanit soqutiginnikkiartuaarneq takusinnaasimavarput. Ajoraluartumik paasisaraarput aatsitassarsiornermik suliaqarfiusoq maannakkut nunarsuarmi tamarmi kigaallassimaaqqasoq. Taamaattumik suliffeqartitsinermut inuiaqatigiinnullu iluaqutaasussatut aatsitassarsiornermik suliniuteqalernermut ingerlatsisussat ujartuinermi aningaasaliinerit attanniarnissaannut immikkut ittumik sianiginnittariaqarlutalu mianersuussisariaqarpugut.

Inatsisiliornermut tunngatillugu sinaakkutaasut allanngoqattaartinnginnissaannut tutsuiginninnissaq industriimut aalajangiisutut pingaaruteqarpoq. Ullumikkut pitsaasumik aatsitassarsiornermut inatsisartugut isumaqarpugut, inatsisaasunilu allannguuteqassagutta tamanna taamaallaat ”piffissaq eqqorlugu mianersuussilluni” pisariaqarpoq, suliassaqarfinnilu taamaallaat piviusutigut pisariaqartuunera paasineqaraangat. Ataatsimiinnermi matumani Aatsitassanut inatsimmut allannguutissatut siunnersuummik saqqummiussaqaarpunga, aatsitassarsiornermi suliniutinut atatillugu soqutigisaqatigiinnik ilanngussuinissamik isumannaqataasussamik, aammalu aningaasaateqarfimmik pilersitsisoqarsinnaaneramik periarfissiillunga, suliniutinut atatillugu pissutsinik misissuinissamut aningaasanik tassunga qinnuteqartoqarsinnaassalluni.

Tamakku saniatigut aatsitassarsiornermik suliniutinut atatillugu IBA-mik isumaqatigiissutinut atatillugu siamasissumik soqutigisaqatigiinnik suleqateqartoqarpoq, soqutigisaqatigiit suliniutinut piviusunut inuiaqatigiinnut iluaqutaasussanik anguniagassanik aalajangersaaqataasinnaallutik.

Aatsitassarsiornermi aningaasaliisartut sanngisuussusiat aningaasaliisussarsiornermullu pilersaarutaat pillugit Naalakkersuinikkut arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik

pilersitsinissaq pillugu siunnersuut aatsitassanut inatsimmi toqqammaviusutut tunngaviit ilaannik kipititsissaaq, taamaalillunilu aatsitassarsiornermi politikki aalajaassutsimut tutsuiginassutsimullu tunngatillugu kukkulluinnartumik nalunaaruteqassalluni.

Aatsitassanut inatsit atuuttoq 1991-imi nutaaliatut aatsitassanut inatsimmi siullermi ilanngunneqartunik tunngaviusunik, aammalu 1998-imiilli namminersornerullutik oqartussani misilittakkanik ilisimasanillu pissarsiortugaasunik siamasissumik tunngaveqartuuvoq. 1991-imi inatsisip siunertaa tassaavoq, taamanikkut oqaluttuarisaanermi appasinnerpaalluni ujartuinissamut aningaasaliinissap kajungernarnerulersinnissaa. Aatsitassanut nassaarineqartunut atuinissamik pisinnaatitaaffinnik nalunaaruteqarfigineqarnissamut piumasaqaatit ilisimaneqartut tunngavigalugit ujartuinissamut akuersissuteqartunut pisinnaatitsissummik pigisaqartunut pisinnaatitaaffiup eqqunneqarnera immikkut ittumik pingaaruteqartuuvoq. Taamatut toqqammavigisatut tunngavigisaaq aatsitassanut inatsimmi atuuttuusumi ilaatiinnerneqarpoq.

Siunnersuutigineqartutut siunersuisoqatigiinnit inassuteqaatit nalunaarutigineqartussat ilitsersuinerinnartut iluseqarneranut naleqqiullugu annertunerusussaanerisa naatsorsuutigineqartariaqarnerat naatsorsuutigisariaqarpara. Ujartuinerup nalaani piumasaqaatit atugassarisallu sinneri naapertuutsinneqarsimappata atuinissamut akuersissummik nalunaaruteqarfigineqarnissamut qularutissaanngitsumik pisinnaatitaaffeqarnerminik pisinnaatitsissummik pigisaqartut naatsorsuutigisaaqarsinnaajunnaarnerannik tamanna nassataqassaaq.

Tamanna inatsisaasuni piumasaqaatit sinnerit naapertuutsinneqaraluarlutik atuinissamut akuersissummik pisinnaatitsissummik piumasaqaateqanngikkaanni kikkut ukiuni qulini ujartuinerminik ingerlassaqarniarnerisut, misissuineranut geologiskinut geofysiskinullu koruuninik hunnorujunik millioninik arlalinnik atuiniernerisut, meterinik tuusintilikkaanik qilleriniarnerisut apeqquteqaatiginissaanut tamanna tunngavissiissaaq.

Suliniutip inuiaqatigiinnut iluaqutaasussamik piujuartitsinera pillugu demokratiskiunngitsutut siunnersuisoqatigiit naggataatigut naliliilluni atuinissamut akuersissutisinissamut tunngavigisaappat Kalaallit Nunaanni aningaasaliinissamut tamanna ilaannut assupilussuaq ajornakusoortitsilissaaq.

Aatsitassanut inatsimmi atuuttumi pingaarnertut tunngavigisaaq alla tassaavoq oqartussaasuni ataatsimoortuusumik ilanngussuussamillu suliarinnittarneq. Taamaalillutik Naalakkersuisut aatsitassaqaarnermut oqartussaasutut aatsitassarsiornermi sulianut tunngatillugu pissutsit tamarmik oqartussaasutut ataatsimoortuusumik ilanngussuussamillu suliarineqarlutillu isumagineqartarnissaat isumagisassavaat.

Siunnersuisoqatigiinnit inassuteqaataasut aalajangersimasumik annertussuseqarlutik Naalakkersuisunut pituttuisuunissaat naatsorsuutigisariaqarpara. Siunnersuutip oqaasertalersorneratigut siunnersuisoqatigiit toqqartukkatut soqutigisaaqatigiinnit inuttalerneqartussaavoq. Taamaalillutik siunnersuisoqatigiit aatsitassarsiornermi suliniut aalajangersimasooq pillugu oqaaseqaateqarlutillu inassuteqaraangata oqaaseqaatit inassuteqaatillu taakku kikkut tamarmik soqutigisarisaannik sinniisuusunit saqqummersussaassanngillat, taamaallaalli siunnersuisoqatigiinni piviusutut soqutigisaaqatigiinnit sinniisuusuniissallutik.

Taamaattumik siunnersuisoqatigiinnik pilersitsineranut aalajangiussassatut siunnersuutip piviusunnngortinnissaa aatsitassarsiornermik suliaasaqarfimmi tamarmi aalajangiussaqaarnissamat piginnaasaqarneq pingaarutilik – piviusutigut ilaannakortumik Naalakkersuisunit siunnersuisoqatigiinnut namminersortumut arlaannaannullu attaveqartuunngitsumut nuunneqassaneramik nassataqaarnissaa naliliissutigaa. Tamanna Namminersornermut inatsimmi § 1-imut aammalu pissaanerup agguataarnera pissaanerullu pingasunut avinneqarnera pillugit toqqammavigisatut demokratiskimik tunngaviusunut malittarisassianullu tunngatillugu assorsuaq nalorninartoqartippara.

Siunnersuisoqatigiit taama ittut aatsitassarsiornermi suliniutit piviusut pillugit inassuteqartassappat niuernermit tunngasutigut isertuussanut paasissutissanut aamma unammillernermi mianersuussatut paasissutissanut il.il. takunnissinnaatitsisoqalissaaq. Taamaattumik siunnersuisoqatigiit suliaanut atatillugu isertuusseqqusissutitut piunasaqaatip unioqqutinneratigut namminersorlutik oqartussanut milliardilikkaanik taarseqqusilluni piunasaqaateqartoqarnissamik nassataqartitsisoqarsinnaaneranut aarleqquteqassaaq.

Naalakkersuinikkut arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik siunnersuisoqatigiit pisortani aqutsinermit attuumassuteqassanngilaq, taamaalillunilu sulianik isumaginninnermit tunngatillugu malittarisassianut, ilitsersuinermit, suliarisamat qanippallaarnermit, illua'tungeriinnik tusarniaanermut, aalajangiussanut tunngavilersuinermit, illua'tungeriit sulianik paasinnittussaanerannut, oqaqqusaannginnermit, aamma maalaaruteqarsinnaaneq pillugu ilisimatitsinermit il.il. tunngatillugu.

Taamaattumik siunnersuisoqatigiit taama ittut isumaqatissarsiornermit ileqqorlunnikkullu iluanaarniarnermit sammisarissallugu piukkunavissaaq, aatsitassarsiornermi suliniutinut ataasiakkaanut akuersissutigineqarnissaannut tunngatillugu annertuupilussuarmik pissaaneqarfiulissamat. Taamatut demokratiskiunngitsumik siunnersuisoqatigiinni ilaasortaasunik aatsitassarsiornermi industrii assupilussuaq iluareqqusaarniaruunissaa naatsorsuutigisariaqarpoq.

Naalakkersuisulli assersuutigalugu aalisarnermik suliaqarfiusumut politikkimullu tunngatillugu apeqqutinik nalinginnaanerusumik suliaqartuusunut Kalaallit Nunaanni Aalisarnermit Siunnersuisoqatigiinnit misilittakkanik allanik ilanngussuinissaminnut ammapput. Taamaalillunga taamatut aatsitassarsiornermi politikki aamma inatsisissanik suliarisat nutaat pillugit oqaaseqarsinnaasumik, imaluunniit inatsisaareersunik allannguinissamik pisariaqartitsinermi taama ittumik aatsitassarsiornermik inuussutissarsiorfiusumut oqallitarteqartuuppat iluaqutaassasoq isumaqarpunga.

Taamaattumik siunnersuutip itigartinnissaa Naalakkersuisut innersuussutigissavaat.